

De geestelijke vermogens en hun ontwikkeling

1. De menselijke geest doet zich aan het geopende geestesoog voor als een bolvormige wolk van geestelijk *licht* en geestelijke *warmte*. Deze kunnen beide van buitenaf *vormbaar* en van binnenuit *zelfvormend* werkzaam zijn. Daarmee hangen de vier geestelijke vermogens samen: waarnemen is vormbaar licht, denken is zelfvormend licht, voelen is vormbare warmte, willen is zelfvormende warmte. Door de eeuwen heen en overal op aarde hebben wijzen de uitingen van deze vermogens in het menselijke gedrag - dat is de *persoonlijkheid*: het kenmerkende gedrag van de persoon, de menselijke geest - opgemerkt en beschreven. Een samenvatting uit de literatuur van hun bevindingen wordt hieronder in tabelvorm weergegeven.

	waarnemen	denken	voelen	willen
Assagioli	waarnemen	denken	voelen	willen
Astrologie	Maan ♀	Mercurius ☿	Venus ♀	Mars ♂
Augustinus	gadeslaan, geheugen (memorie)	denken, redelijk vermogen	aandoening	wil
Beck	vormperceptie	organiserend vermogen	affectieve drijfkracht	creatieve activiteit
Behaviourism	input	processing		output
Vijf factoren model (Big 5)	zorgvuldigheid, oplettendheid, leergierigheid	intelligentie, idealisme, diepzinnigheid	vriendelijkheid, zorgzaamheid, verdraagzaamheid	stabiliteit, zelfverzekerdheid, besluitvaardigheid
Jacob Boehme	schoonheid, kleur, geluid (Maan)	vormend denken (Mercurius)	liefdesvuur (Venus)	beweging (Mars)
John Eccles	outer sence	inner sence		will
Elementen	aarde	lucht	water	vuur
Ewald	opname van indrukken	verwerking van indrukken		vermogen te handelen
Eysenk	cognitie	intelligentie	emotionaliteit	
Fischer	explorer	director	negotiator	builder
Freud	sensorisch proces	logisch redeneren	morele normen	realiteitsbeginsel
Gehlen	gevoeligheid voor indrukken	gevoelsaanspreekbaarheid		vitale activiteit
cirkel van Herrmann	nauwkeurig, behoudend	analytisch, rationeel	omgaan met mensen	creatief
typen van Heymans	primair; emotioneel	secundair; niet emotioneel	secundair; emotioneel	primair; niet emotioneel
Human dynamics	fysiek, zintuiglijk	mentaal	emotioneel	fysiek, willen
I Tjing	Li (Li)	Tsjen (Zhen)	Soen (Xun)	Kan (Kan)
I Tjing, Tjièn, commentaar van Wen Jen:	Het welslagen is het samenvallen van al het schone.	Het bevorderende gaat samen met het recht.	De verhevenheid is het hoogste, het is de liefde.	De standvastigheid is de grond van het handelen.
Jesaja (11:2), Gods geest is:	kennis,	wijsheid en verstand,	hoogachting en raad,	sterkte

Jung	gewaarwording	denken	voelen	intuïtie (willen)
Klages	opname van indrukken; liefde tot de schoonheid	verwerking van indrukken; liefde tot de waarheid	liefde tot de mensheid	expressie; 'liefde tot' is het willen
Kretschmer	opname van indrukken	verwerking van indrukken		vermogen tot handelen
Krishnamurti	gadeslaan	denken	voelen	willen
Jakob Lorber; Gods geest is:	waarnemen, zelfbewustzijn	denken, wijsheid	liefde	willen
MacDonald-Bayne	kennis nemen	denken, wijsheid	voelen, liefde	willen, kracht
McDougall	gewaarwording	voorstelling	emotie	begeerte
Paulus 1 Tim 1:7-8 God geeft een geest		van bezonnenheid, (denken)	liefde (voelen)	en kracht (willen)
Plato	cogitatio (verzamen en beoordelen)		affectio	conatus
Ruusbroec	memorie	denken	minne	willen
Spinoza	waarnemen	denken	aandoeningen	wil
Steiner	waarnemen	denken	voelen	willen
Swedenborg	gewaarwording, opneming, kennis	wijsheid, verstand	liefde, neiging tot liefhebben	wil, macht
Tarot	Munten, pentagram	Zwaarden	Bekers	Staven
Thomas van Kempen	Gods geest is: de leraar (laten zien),	doorgronder van gedachten,	doorvorser van het hart,	stuwer tot daden
Vermunt, er zijn vier leerstijlen; de leerling leert:	weergave gericht, om zelf later kennis door te geven	betekenis gericht, om inzicht te verwerven	ongericht; meer om de leraar te behagen	doelgericht, om kennis toe te passen

2. Doordat de menselijke geest een bolvormige wolk is, bestaat er voor de geest een binnen- en een buitenkant. Daardoor kan de richting van de geestelijke werkzaamheid naar buiten en naar binnen zijn gekeerd: de uitgekeerde en ingekeerde instelling. Ook deze zijn door wijzen opgemerkt en beschreven.

	uitgekeerd	ingekeerd
Adler	gemeenschapszin	zelfgevoel
Astrologie	Jupiter	Saturnus
Vijf-factoren model	extraversie	introversie
Jacob Boehme	zoetheid, hartelijkheid, Jupiter	zuurte, samentrekken, Saturnus
Heymans	actief	niet-actief
I Tjing (I Ching)	Twei (Dui)	Ken (Gen)
Jaensch	basedowoid	tetanoid
Jung	extraversie	introversie
Klages	overgave	zelfbehoud

Kretschmer	cyclothym	schizothym
Künkel	sachlich	ichhaft
von Monakov	soortbehoud	zelfbehoud
Steiner	Ahriman	Lucifer
Stern	heterotelie	autotelie
Yoga	Ida	Pingala

3. De geestelijke vermogens in de samengestelde toestand

De vier vermogens en beide instellingswijzen zijn tot nu toe beschreven in de enkelvoudige toestand als de werkzaamheid van een vermogen of instelling op zich, bijvoorbeeld het denken of de ingekeerde instelling op zich. In de persoonlijkheid echter worden zij herkenbaar in de *samengestelde toestand*. Het denken in de vorm van innerlijke overwegingen is het ingekeerde denken en als de zo gevormde gedachten naar buiten toe onder woorden worden gebracht, is dat het uitgekeerde denken.

De neoplatonist Jamblichus verbond in de 2e eeuw persoonlijkheidskenmerken met de getallenleer van Pythagoras, wat in de loop van de eeuwen uitgroeide tot wat nu de numerologie is. Deze persoonlijkheidskenmerken worden ervaren door het gedrag van medemensen in het dagelijkse leven en daarin zijn de eigenschappen van de vermogens en instellingswijzen goed te herkennen.

Dat is ook het geval met de typenleer die Jung vanuit zijn dagelijkse praktijk als psycholoog heeft ontwikkeld en de temperamentenleer (de speciale psychologie) van de psycholoog Gerard Heymans.

Het enneagram is door Gurdjieff afgeleid van de pythagorese numerologie, die hij van soefi-derwijzen leerde. Hij verbond de persoonlijkheidstrekken met hun danspatroon: het enneagramteken.

Een nadeel van een typologie is, dat die de persoonlijkheid beperkt tot slechts enkele persoonlijkheidskenmerken uit het geheel, dat iedere mens is, daar iedereen in aanleg over alle vermogens en instellingswijzen beschikt. De ontwikkeling die iedere mens meemaakt, leidt uiteindelijk tot de bewuste beheersing van al die vermogens en instellingen (meer: website Geestkunde, Vragen en antwoorden, 8).

numerologie ¹	Jung ²	Heymans ³	enneagram ⁴	geestkunde ⁵
1 hervormer, baanbreker	introverse intuïtie	nerveus	1 idealisme, wereldhervorming	ingekeerd willen
2 gemeenschapszin, samenwerking	extraverse voelen	cholerisch	2 zorgzaamheid, naastenliefde	uitgekeerd voelen
3 verstandelijk, verbeeldingskracht	extraverse denken	phlegmatisch	8 waarheidsstreven, zelfverzekerdheid	uitgekeerd denken
4 arbeidzaamheid, nauwgezetheid	introverse gewaarwording	amorph	4 kunstzinnigheid, arbeidzaamheid	ingekeerd waarnemen
5 weetgierigheid, leraarschap	extraverse gewaarwording	gepassioneerd	7 levensgenieter, behoefte aan afwisseling	uitgekeerd waarnemen
6 dienstvaardigheid, verantwoordelijkheid	introverse voelen	sentimenteel	6 persoonlijke trouw, gevoelsmatigheid	ingekeerd voelen
7 zelfbespiegeling, innerlijke wijsheid	introverse denken	apathisch	5 zelfbezinning, streven naar inzicht	ingekeerd denken
8 ondernemingszin, doelgerichtheid	extraverse intuïtie	sanguinisch	3 ondernemingszin, doelgerichtheid	uitgekeerd willen
9 menslievendheid en onafhankelijkheid	transcendente functie		9 onpartijdigheid, vredestichter	innerlijk evenwicht

¹ Kathleen Roquemore - Numerologie

² C.G. Jung - Psychologische typen

³ H. van Praag - Psychologie in theorie en praktijk

⁴ R. Rohr en A. Ebert - Het enneagram

⁵ F. van Leeuwen - Geestkunde

4. Geestelijke ontwikkeling

De vier geestelijke vermogens en de beide instellingswijzen hangen rechtstreeks samen met de vormbare en zelfvormende eigenschappen van het geestelijke licht en de geestelijke warmte binnen de bolvormige wolk, die de menselijke geest is. In ieder bestaan opnieuw verkeren de vermogens aanvaankelijk in een toestand van onbewustheid en onbeheerstheid, en daardoor zijn zij datgene in de mens, wat kan worden opgevoed en omgevormd tot een toestand van bewuste beheersing.

In ieder bestaan komt de mens met een leerpersoonlijkheid naar de aarde, die met de levensbestemming samenhangt. Als alle daarmee opgedane ervaringen zijn verwerkt, voegt dat eigenschappen toe aan de blijvende, kosmische persoonlijkheid waar men thuis over beschikt.

Door de geestelijke vermogens en instellingswijzen bewust en beheerst te leren gebruiken in de omgang met medemensen in het dagelijkse bestaan en zo te *ontwikkelen* tot het *geweten* en de *deugden*, maakt de mens als persoon een *geestelijke ontwikkeling* door. Bij hoe meer personen dat gebeurt, des te meer deze ontwikkeling ook zichtbaar wordt in de mate van beschaving van de maatschappij die door deze personen - als de bouwstenen ervan - wordt gevormd.

Verskillende wetenschappers, schrijvers en filosofen hebben deze ontwikkeling ook in hun eigen maatschappij ontdekt en beschreven. De meesten onderscheidden daarin drie stappen, die in grote lijnen overeenkomen met het onderscheid dat kan worden gemaakt tussen de gerichtheid op het lichaam (de zintuigen), op de ziel (kennis) of op de geest zelf (wijsheid, liefde).

	zintuigbewustzijn	kennisbewustzijn	zelfbewustzijn
Aristoteles	genotsmens, zoekt naar genot	burger, zoekt naar aanzien	filosoof, zoekt naar inzicht
Astrologie	eerste viertal tekens	tweede viertal tekens	derde viertal tekens
Bhagavad gita, de drie guna's of geaardheden	tamas (zintuiglijkheid)	rajas (zelfgerichtheid)	sattvas (wijsheid, goedheid)
Dilthy	zintuiglijk	heroïsch	contemplatief
Freud	Es (lustprincipe)	ego	ideaal ik
Hippokrates' temperamenten (oorspr. drie)	flegmaticus (lichaam)	sanguinicus (ziel)	cholericus (geest)
Frobenius antropologie	maanfase	zonfase	sterfase
Gnosis	hylikoi	psychikoi	pneumatikoi
van der Hoop	vitaal	psychisch	geestelijk
Janet	affectiviteit	eenzijdigheid	werkelijkheidszin
Klage's drijfveren	zintuiglijk	persoonlijk	geestelijk
McDonald-Bayne	fysiek, lichaam	mentaal, ziel	spiritueel, geest
Maeders fasen	instinctief	individualistisch	geestelijk
Mazdaznan	de materiële mens	de rationele mens	de spirituele mens
Ortega y Gasset	lichaam	ziel	geest
Plato	streven naar genot	streven naar kennis	streven naar schoonheid, inzicht, liefde
van Ruusbroec	het werkende leven	het innige leven	godschouwend leven
Steiner	lichaam	ziel	geest
Swedenborg	natuurlijke mens	geestelijke mens	hemelse mens

5. Kabbalah en geestkunde

Ook in de beschrijving van de sefirothboom zijn de geestelijke vermogens te herkennen.

Kabbalah - De boom van de tien sefiroth (de goddelijke eigenschappen), de eigenschappen waardoor God zich uitdrukt:

Gods algeest: En sof, de godheid als het geheel

1. Kether is de verborgenheid van de godheid, de algeest waaruit God door werkzaam te worden er-vaarbaar naar buiten treedt in Gods schepping;

Denken (2 en 3)

2. Chochmah is de wijsheid in de betekenis van de oerschepping (de scheppingsgedachte);

3. Binah is verstand en begrip;

Voelen (4 en 5)

4. Chesed is de goddelijke liefde of Gedolah, de groothartigheid;

5. Gevoerah of Din (Pachad) is Gods macht die zich voordoet als gestrengheid (vrees, straf);

Waarnemen (6)

6. Thefireth is de heerlijkheid [schoonheid], het hart van de hemel; Rachamim is de vereffenende barmhartigheid van God, de overeenstemming van alles [de kosmos];

Willen (7, 8 en 9)

7. Netsach is de bestendigheid, Gods vastberadenheid;

8. Hod is de majesteit en luister van God, albeheerser;

9. Jesod is het fundament, de grondslag van alle werkzame en voortplantende krachten van God;

Menselijke geest. De mensheid als Gods kinderen (10)

10. Malchoeth is het Rijk Gods als geestelijk mensenrijk, in onwrikbare eenheid met Kether en daarin verblijvend.

De eenheid van Kether met Malchoeth komt tot uiting door de gematria, de leer van de eenheid van getallen en letters. In gematria geldt de gereduceerde cijfersom: van een getal worden de cijfers opgeteld tot een getal tussen 1 en 9 overblijft: dat is de gematriscche waarde van dat getal.

Voor de 10 van Malchoeth geldt: $1+2+3+4+5+6+7+8+9+10=55$; $5+5=10$ en $1+0=1$. Gematriscch is 10 weer verbonden met 1 en evenzo Malchoeth met Kether.

Bron: www.geestkunde.net, boek Geestkunde

